

Održivi razvoj

Povijest, teme i perspektive

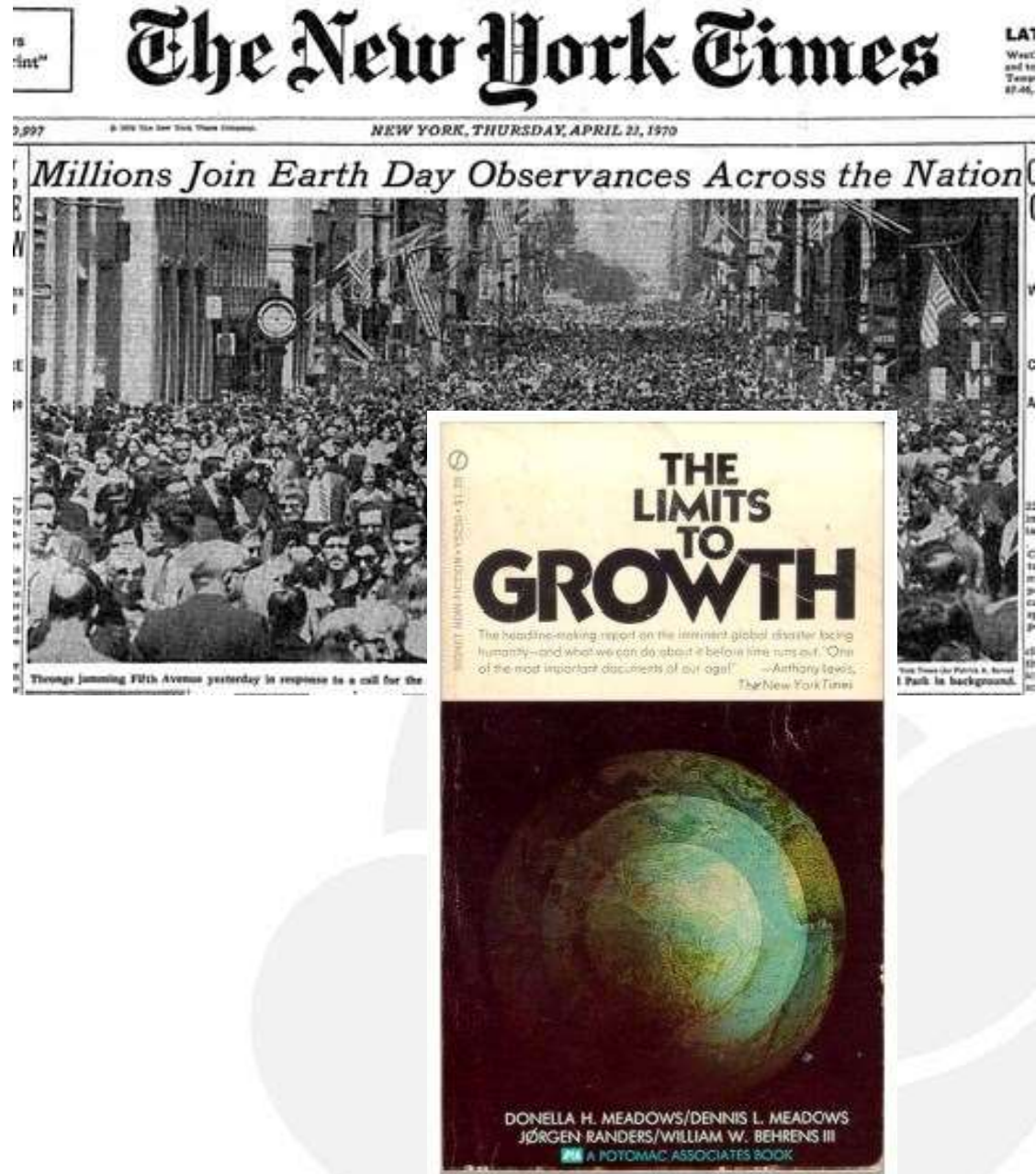

Što VAMA znači „održivi razvoj“?

Kontekst

- Od kasnih 60-ih problematizira se porast potrošnje povezan s porastom proizvodnje i povećanja rasta populacije - nemoguće ga je održati radi ograničenih resursa na planeti
- **Barbara Ward** formulirala je sintagmu „održivi razvoj“ 1968.
- **Granice Rasta** (1972) „Tražimo takav model koji je održiv, bez naglih i nekontroliranih kolapsa, sposoban zadovoljiti osnovne materijalne potrebe svih (...)“

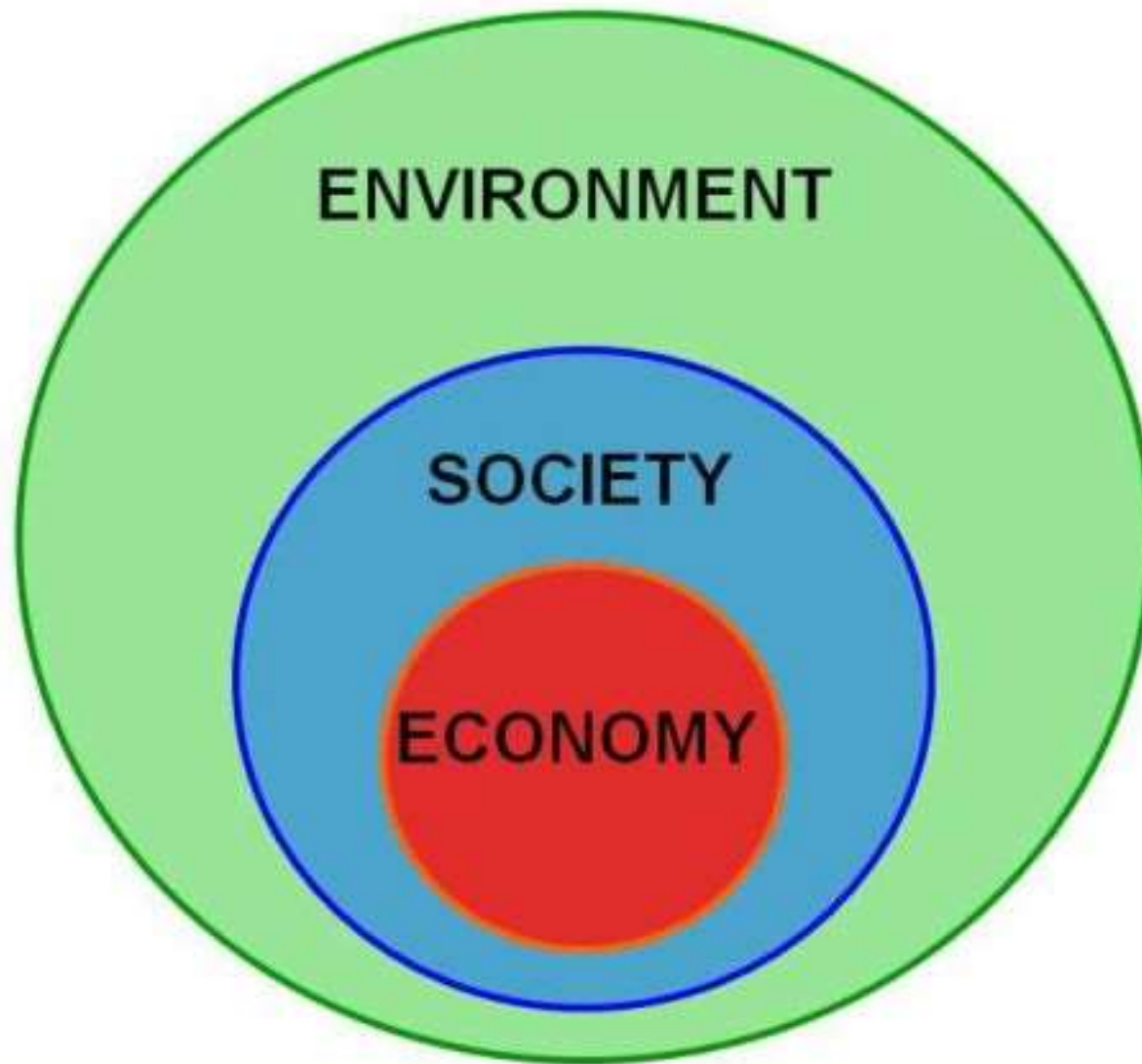
Definicije

- „Održivi razvoj je onaj razvoj koji omogućuje zadovoljavanje **potreba** u sadašnjosti bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da i one zadovoljavaju svoje potrebe“ (Brundtlandt Report / Our Common Future, 1987)
- „Proces unapređivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima **nosivog kapaciteta održivih ekosustava**“ (Briga za Zemlju – Strategija održivog življenja, 1991) (IUCN, WWF)
- „ (...) sposobnost nekog živog entiteta (bilo biološkog, bilo socijalnog) ili procesa koji ovi entiteti svojim djelovanjem su-proizvode da se načinom življenja i djelovanja **(samo)održavaju, (samo)reproduciraju, (samo)obnavljaju** (Lay, 1998).“
- **ODRŽIVI RAZVOJ**: proces prema kojem treba postići ravnotežu između **gospodarskih, socijalnih i ekoloških zahtjeva**. Na taj način bi se osiguralo zadovoljavanje potreba sadašnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

3-Nested-Dependencies Model

Based on Bob Doppelt, *The Power of Sustainable Thinking*;
Peter Senge et al., *The Necessary Revolution*.

Još malo konteksta i definicija....

- Agenda 21 (Summit o Zemlji, Rio de Janeiro, 1992.) – smjernice za provedbu trajno održivog razvoja
- Richard Heinberg (2007): **pet aksioma održivosti**
 1. Bilo koje društvo koje najvažnije resurse koristi neodrživo mora propasti
 2. Rast populacije mora se uskladiti s rastom stope potrošnje resursa (trenutni rast potrošnje ne smije biti veći nego rast populacije)
 3. Ako društvo teži održivosti, korištenje obnovljivih resursa ne smije ići iznad stope prirodne obnove
 4. Ako društvo teži održivosti, korištenje neobnovljivih izvora energije mora se smanjivati, a stopa smanjivanja mora biti veća ili jednaka stopi njihova iscrpljivanja
 5. Održivost zahtijeva da proizvodi i elementi koje ljudi ispuste u prirodu budu minimalizirani i što manje ugrožavajući za funkcioniranje biosfere

Što se prigovara i koji su odgovori?

PRIGOVORI

- „održivi razvoj” je proturječan pojam
 - Održivost = struktura, statika
 - Razvoj = proces, dinamika
- Postoji previše definicija, a niti jedna nije odgovarajuća, cjelovita
- Pošto je još uvijek nejasan pojam, gotovo nemoguće ga je operacionalizirati

ODGOVORI

- U prvom prigovoru „razvoj” se poima kao linearan pravac, a „razvoj” u izvornom smislu je kvalitativan proces (ne samo kvantitativan, nužno vezan za rast)
- S druge strane, održivost kompleksnih/živih sustava dinamičan je proces (održivost nije statična)
- Razvoj ako nije održiv, dugoročno to nije uopće razvoj

Održivi razvoj danas

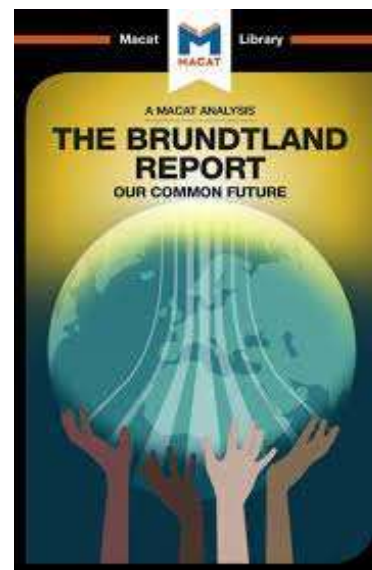
- **US Green New Deal** početkom 2000-ih – cilj je smanjiti ekonomske nejednakosti i uništavanje okoliša koristeći tržišne mehanizme i ekonomski rast
- UN 2015. donosi **17 ciljeva održivog razvoja** za postići do 2030. (Sustainable Development Goals – SDG's)
Smanjenje siromaštva, iskorjenjivanje gladi, zdravlje i dobrobit, pristup obrazovanju, jednakost spolova, čista i dostupna voda, čista i dostupna energija, dostojanstven rad i ekonomski rast, smanjenje nejednakosti, inovacije, održivi gradovi, odgovorna potrošnja, klimatska akcija, bioraznolikost, zaštita oceana, mir, partnerstvo u ostvarenju ciljeva
- 2019. EK donosi **EU Green New Deal** koji postavlja ambiciozne klimatske ciljeve, klimatski zakon, pravednu tranziciju, ekonomski zeleni rast...

Otkad rast ima veze s tim?

The Brundtland Report (1987) – prepoznaje neodrživost „zapadnog“ razvojnog modela i prevalenciju siromaštva u „nerazvijenim“ zemljama, Ali, ne kritizira se konzumerizam, ne tematizira se usporavanje rasta odnosno razvojnog modela zapada – „economic growth will speed up world growth” - rješenje je u zelenoj inovaciji, smart managementu, internalizaciji ekoloških troškova itd.

UNEP (2011) Postoji „a “widespread disillusionment” about our dominant economic paradigm and a recognition of many concurrent crises and market failures in the first decade of the new millennium and, furthermore, spreading of a new economic paradigm – “one in which material wealth is not delivered perforce at the expense of growing environmental risks, ecological scarcities and social disparities” (UNEP, 2011: 1)

Ekološka modernizacija

- Centar za istraživanje društvenih znanosti u Berlinu, 80-ih godina: Joseph Huber, Martin Jänicke i Udo E. Simonis
 - ekološka prilagodba gospodarskog rasta i industrijskog razvoja: ekološka produktivnost, odnosno produktivna uporaba prirodnih resursa može biti izvor budućeg rasta i razvoja na isti način kao i produktivnost rada i kapitala
- Novi oblici upravljanja okolišem: subpolitika ili politička modernizacija
 - pokret za zaštitu okoliša, lokalne grupe, poduzeća i drugi dionici preuzeti vodeću ulogu u procesu ekološke transformacije. Politička modernizacija ove vrste zahtijeva određene podržavajuće nove institucije (identity politics) Ulrich Beck (1999., 37-40)
- CIRKULARNA (KRUŽNA) EKONOMIJA
 - narativ koji služi da transformira eko-politiku 'iznutra' perpetuira diskurs ekološke modernizacije koji: a) prikriva sukobe; b) jača status quo; c) isključuje alternativne glasove

Kritika

- Zelena ekonomija kao koncept u sklopu neoliberalnog kapitalizma u samim počecima nailazi na kritike akademske zajednice i političkih aktivista koji kritiziraju paradigmu neograničenog rasta – bio on zelen ili ne – na ograničenom planetu, te zazivaju **temeljitu transformaciju društvenih i ekonomskih sustava koja se temelje na rastu**
- Vjera da političke institucije mogu iznijeti proces održivog razvoja i zelenog rasta je neutemeljena
- Oba koncepta jednako problematična jer ne dovode u pitanje tradicionalne koncepte koji napredak/ razvoj (progress) izjednačavaju s ekonomskim i materijalnim rastom, te „depolitizira u osnovi političke antagonizme između alternativnih vizija budućnosti“ i obećava tehnološka rješenja okolišnih problema (Kothari i sur. 2014).
- „widely regarded as exhausted – categorically unable to deliver any profound structural transformation of capitalist consumer societies“ (Bluhdorn, 2017)

- Dominantni ekonomski sustav se ne dovodi u pitanje – neizbježno uništavanje okoliša
- „Greenwashing”
- imamo tehnologiju, ali se ne koristi (s razlogom)
- nedostatak povijesne i strukturne analize o društvenim uzrocima siromaštva, gladi, neodrživosti, čitavom nizu društvenih nejednakosti, od patrijarhata do kolonijalizma
- Nepriznavanje biofizičkih ograničenja ekonomskog rasta
- „kontinuirana podređenost privatnom kapitalu” – samo dobrovoljne mjere i izostanak sankcija za neodgovorno korporativno ponašanje prema okolišu
- Usredotočujući se pretežito na suvremenu znanost i tehnologiju kako bi pronašli rješenja za probleme okoliša, zanemarujući tako demokratsko istraživanje i razvoj temeljen na zajednici
- Zanemaruje odnos između kulture, etike i duhovnosti s održivošću i pravednošću
- Neupitni konzumerizam, nedostatak usredotočenosti na „lokalizaciju i oslanjanje na sebe”, na kraju „bez nove arhitekture globalnog upravljanja koja bi trebala „biti daleko osjetljivija, odgovornija narodima svijeta” (Kothari i sur., 2014)

Postoje li granice rasta?

A comparison of the limits to growth with 30 years of reality (Turner, 2008)

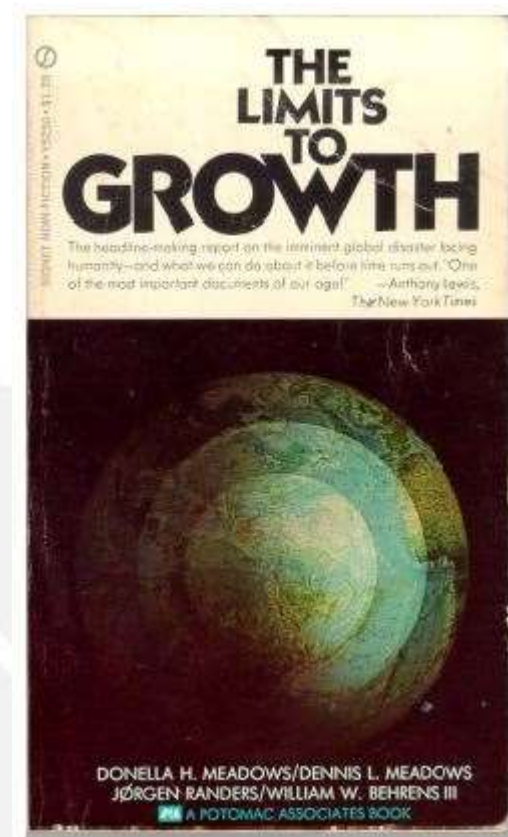
The Limits to Growth – The 30-year Update (Meadows & Randers, 2004)

The Limits to Growth Revisited (Bardi, 2011)

Social Limits to Growth (Hirsch & Fred, 2013)

Update to Limits to Growth (2020)

Potvrđeni rezultati

- Energetska učinkovitost? Jevonsov paradoks
- Recikliranje? Nizak ERoEI
- Inovacija? Techno-fix

<https://www.youtube.com/watch?v=VOMWzjrRiBg>

Alternativne paradigme

- Postkapitalizam, održivi materijalizam, „everyday life environmentalism“, odrast, „transition“ pokret...

odnosi prema okolišu i društvu kulturno uvjetovani i stoga ih treba kontekstualizirati unutar određenih zajednica/društva – zapadni razvojni modeli, uključujući održivi razvoj, podrazumijevaju iste načine i procese za postizanje njihovih ciljeva, bez obzira na kulturnu posebnost (homogenizacija)

Odrast

„Pokret i teorija odrasta pokušaj su reinterpretacije naše stvarnosti kao fundamentalno neodržive te istovremeno izgradnja imaginarija i vokabulara za radikalni zaokret prema održivosti. Održivosti u fizičkom i društvenom smislu; ne samo one koja daje dovoljno energije i hrane za sve ljude na planetu, nego i one koja opisuje život vrijedan življenja za sve. Pod pojmom odrast okupila se već značajna znanstvena i aktivistička produkcija u istraživanju tema kao što su ograničenja ekonomskog rasta, alternative modernizacijskoj teoriji razvoja, produbljanje demokracije, društvena uloga znanosti i tehnologije, nužnost napuštanja kapitalizma te dizajn institucijskih inovacija poput minimalnog zajamčenog dohotka, solidarne ekonomije ili alternativnih valuta” (D’Alisa i sur., 2015)

9th International Degrowth Conference

Aug 29 – Sep 2 2023
Zagreb

**Planet,
People, Care:
It Spells
Degrowth!**

Tomislav Cik
tomislav.cik@door.hr

Društvo za oblikovanje održivog razvoja
Slavka Batašića 7, 10 000 Zagreb
OIB. 19904220725
T. +385 1 4655 441
E. info@door.hr
www.door.hr

 [Facebook](#)

 [Linkedin](#)

 [Twitter](#)

 [Instagram](#)

 [Youtube](#)

